

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.106.2025

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan

Szymon Hołownia

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 8301 Pana Posła Michała Wosia wraz z grupą posłów w sprawie „katastrofalnego załamania współczynnika dzietności i spadku Polski na ostatnie miejsce na kontynencie i jedno z najniższych wśród wszystkich państw OECD”, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia:

Utrzymujący się od końca lat 90. XX w. niski wskaźnik dzietności spowodował m.in. zmniejszenie przyrostu naturalnego, zmniejszenie liczby osób w wieku produkcyjnym. Prognozy Głównego Urzędu Statystycznego zakładają dalszy znaczący ubytek ludności do 2060 roku.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) prowadzi działania na rzecz ograniczenia negatywnej tendencji i zjawisk spowodowanych zachodzącymi zmianami demograficznymi. W resorcie powołano Radę do spraw Polityki Rodzinnej i Demograficznej, złożoną z naukowców i przedstawicieli samorządów. Jej zadaniem jest opracowywanie kierunków działań, mających na celu poprawę sytuacji demograficznej w Polsce oraz przedstawianie Ministrowi propozycji rozwiązań w ww. zakresie. W celu koordynacji działań rządu w obszarze demografii pracuje też Międzyresortowy Zespół do spraw Przeciwdziałania Negatywnym Zjawiskom Demograficznym. Dodatkowo, w MRPiPS powołano Radę do spraw Kobiet na Rynku Pracy. Jej zadaniem jest w szczególności:

- inicjowanie i wspieranie działań na rzecz poprawy sytuacji kobiet na rynku pracy oraz zapewnienie równości kobiet i mężczyzn w sferze publicznej, zawodowej i prywatnej;
- opracowanie kierunków działań, których celem będzie zapewnienie równości kobiet i mężczyzn na rynku pracy;
- przedstawianie Ministrowi propozycji rozwiązań w zakresie poprawy sytuacji kobiet na rynku pracy oraz zapewnienia równości mężczyzn i kobiet w sferze publicznej, zawodowej i prywatnej;
- opiniowanie działań podejmowanych w zakresie aktywizacji zawodowej kobiet i ich powrotu na rynek pracy;
- inicjowanie debat i kampanii społecznych przeciwdziałających stereotypowemu postrzeganiu ról społecznych kobiet i mężczyzn;
- inicjowanie działań promujących równowagę między życiem rodzinnym i zawodowym, w tym zachęcanie ojców do korzystania z uprawnień pracowniczych związanych z rodzicielstwem.

Warto również wspomnieć, że w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 w MRPiPS realizowany jest projekt niekonkurencyjny pn. „Wypracowanie rozwiązań służących przeciwdziałaniu migracji osób młodych z terenów dotkniętych depopulacją”. W jego ramach zaplanowano przeprowadzenie badań służących zdiagnozowaniu przyczyn migracji osób młodych z miast i wsi dotkniętych depopulacją. Wnioski z badań pozwolą wypracować rozwiązania programowe i prawne, dotyczące również instrumentów rynku pracy, pozwalające zachęcać osoby młode do pozostawania

i powrotów na te tereny. Projekt zakłada przeprowadzenie działań informacyjno-promocyjnych, skierowanych do osób młodych i zidentyfikowanych w badaniu grup mających wpływ na decyzje dotyczące migracji z terenów dotkniętych depopulacją. Projekt będzie realizowany do końca 2027 r.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zapewnia szeroką ofertę instrumentów wsparcia rodzin i instytucji je wspomagających, dedykowanych opiece i wychowaniu dzieci. Działania prowadzone w zakresie polityki rodzinnej mają na celu zwiększenie wsparcia rodzin wychowujących dzieci.

Rodzice z dziećmi na utrzymaniu mogą korzystać ze wsparcia umocowanego w powszechnych i stale rozszerzanych programach kierowanych do rodzin z dziećmi. Mając na uwadze potrzebę stworzenia kompleksowego systemu wsparcia, umożliwiającego rodzicom efektywne godzenie życia rodzinnego z zawodowym, w MRPiPS przygotowano ustawę o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka „Aktywny rodzic”, której rozwiązania weszły w życie 1 października 2024 r. Ustawa stanowi odpowiedź na zmiany demograficzne, społeczne oraz ekonomiczne związane ze spadającą dzietnością. Jej celem jest zachęcenie do aktywności zawodowej rodziców dzieci w wieku od 12 do 35 miesiąca życia. Jest ona również wyrazem kompleksowego podejścia do wspierania rodziców dzieci w tzw. wieku żłobkowym i zapewnia im różnorodne formy wsparcia w zależności od ich potrzeb i sytuacji życiowej.

Ustawa „Aktywny rodzic” wprowadziła do systemu prawnego trzy nowe świadczenia „aktywny rodzic” wspierające rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowywaniu dziecka, tj.:

- świadczenie „aktywni rodzice w pracy”,
- świadczenie „aktywnie w żłobku”,
- świadczenie „aktywnie w domu”.

Wprowadzone ustawą rozwiązania mają również zwiększyć dostępność i przystępność finansowej opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz jakości świadczonych w instytucjach opieki usług. Wpisują się one w przyjętą przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej politykę likwidacji obszarów, w których dostęp do instytucji opieki nad małymi dziećmi jest niedostateczny.

Wsparcie w zakresie utworzenia 102 tys. nowych miejsc opieki zapewnia też realizowany w Resorcie Program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 Aktywny Maluch 2022-2029, którego budżet wynosi 6,5 mld zł.

15 lipca 2024 r. ogłoszono resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „Aktywny Maluch – Pierwszy dzienny opiekun w gminie 2024”. Na Program przeznaczono w 2024 r. kwotę do 60 mln zł. O dofinansowywanie w formie dotacji celowej z budżetu państwa, mogły ubiegać się gminy, na terenie których nie funkcjonuje żadna instytucja opieki nad małymi dziećmi, ani nie planuje się jej utworzenia w ramach umów o dofinansowanie do Programu Aktywny Maluch 2022-2029.

Wśród działań służących podnoszeniu jakości opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz rozwojowi i promocji jej instytucjonalnych form należy także wymienić zainicjowanie Akademii Wsparcia – krajowego systemu wspierania rozwoju opieki wczesnodziecięcej w Polsce na lata 2024-2026. Jej celem jest rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 poprzez wyłonienie podmiotów, których zadaniem będzie wsparcie instytucji opieki we wdrażaniu i podnoszeniu standardów jakości świadczonych przez nie usług.

Poza nowymi rozwiązaniami, mającymi na celu wspieranie rodziców dzieci w tzw. wieku żłobkowym, w ramach funkcjonujących systemów wsparcia kontynuowane są:

- program „Rodzina 800+”,
- program „Dobry start”,
- świadczenia rodzinne, do których prawo warunkowane jest m.in. kryterium dochodowym.

Należy także zaznaczyć, że 12 grudnia 2024 r. weszła w życie ustawa z dnia 21 listopada 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, której projekt przygotowano w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Nowe przepisy zakładają podwyższenie maksymalnej wysokości świadczeń z funduszu alimentacyjnego z 500 zł miesięcznie, do 1000 zł miesięcznie. W poprzednim stanie prawnym świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługiwały w wysokości bieżąco ustalonych alimentów, jednakże nie wyższej niż 500 zł miesięcznie. Dotychczasowa maksymalna wysokość świadczeń z funduszu alimentacyjnego pozostawała niezmienną od początku obowiązywania ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, czyli od 2008 r. Zmiana wysokości świadczenia wychodzi naprzeciw oczekiwaniom rodzin z dziećmi, w tym osób samotnie wychowujących dzieci, będących w trudnej sytuacji finansowej w związku z nieskuteczną egzekucją zasądzonych od drugiego rodzica alimentów.

Urodzenia są kluczowym czynnikiem kształtującym liczbę i strukturę ludności, a zarazem jej demograficzny rozwój. W Polsce od około 30 lat utrzymuje się zjawisko depresji urodzeniowej – niska liczba urodzeń nie zapewnia prostej zastępowalności pokoleń. Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), w najbliższej przyszłości nie należy spodziewać się istotnej poprawy zapewniającej stabilny rozwój demograficzny. Co więcej, utrzymujący się przez szereg lat niski poziom dzietności będzie miał negatywny wpływ także na przyszłą liczbę urodzeń, ze względu na zmniejszającą się liczbę kobiet w wieku rozrodczym¹. Zjawisko to – według GUS - nasila się również w wyniku utrzymującego się od wielu lat wysokiego poziomu emigracji Polaków za granicę (szczególnie dotyczy to emigracji czasowej ludzi młodych).

Zgodnie z danymi opublikowanymi przez GUS, liczba ludności w Polsce na koniec 2024 r. wyniosła 37 490 tys. Oznacza to spadek o ok. 147 tys. w stosunku do roku poprzedniego.

Od 2013 r. odnotowywany jest stały ujemny przyrost naturalny ludności. „Prognoza ludności na lata 2023-2060” GUS zakłada dalszy znaczący ubytek ludności do 2060 r., szacując w najbardziej prawdopodobnym wariantcie, że populacja kraju zmniejszy się do tego czasu do 30,9 mln osób. W ostatnich latach z roku na rok zmniejsza się liczba urodzeń - w 2023 r. wyniosła ona 272 tys., a w 2024 r. 252 tys., co kolejny raz stanowi najniższą liczbę w okresie po II wojnie światowej.

Niekorzystne trendy potwierdzają również dane publikowane przez Eurostat. Wynika z nich, że w 2023 r. odnotowano największy roczny spadek urodzonych dzieci w Unii Europejskiej od 1961 roku (w 2023 r. w UE urodziło się 3,67 mln dzieci, co stanowi spadek o 5,4% w porównaniu z 3,88 mln w 2022 r.).

W najbliższej przyszłości spodziewany jest dalszy spadek liczby urodzeń. W scenariuszu średnim GUS przewiduje 225 tys. urodzeń w 2060 r., natomiast w scenariuszu niskim – nawet ok. 152 tys., przy towarzyszącej im wówczas liczbie zgonów na poziomie ok. 508 tys.

Optymalna wielkość współczynnika dzietności, określana jako korzystna dla stabilnego rozwoju demograficznego, to 2,10–2,15. W Polsce jego wartość od lat nie przekracza 2. Według danych GUS, współczynnik ten obniżył się z 1,26 w 2022 r. do 1,16 w 2023 r.¹, co

¹ Informacje opublikowane przez GUS <https://ssgk.stat.gov.pl/Ludnosc.html>

oznacza, że na 100 kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat) przypadało 116 urodzonych dzieci (odpowiednio 111 w miastach i 124 na wsi).

Z kolei dane opublikowane przez Eurostat wskazują, że w 2023 r. w skali Unii Europejskiej współczynnik dzietności TFR wyniósł 1,38 (1,46 w 2022 r.). Spadek wartości współczynnika wobec roku poprzedniego odnotowano w 24 krajach, podczas gdy wzrost jedynie w trzech. W Polsce współczynnik dzietności TFR wyniósł 1,2, co daje 24. pozycję wśród krajów UE. Niższe współczynniki odnotowano na Malcie (1,06) w Hiszpanii (1,12) i na Litwie (1,18).

Istotnym elementem w kontekście zachodzących procesów demograficznych jest również struktura ludności według wieku. Mediana wieku mieszkańców Polski wyniosła w 2023 r. prawie 43 lata, natomiast w 2060 r. połowa mieszkańców Polski może mieć już ponad 50 lat. osób, tj. 18,2% ogółu ludności).

Niski poziom dzietności i urodzeń, przy jednoczesnym wydłużaniu się przeciętnego trwania życia, wpływa m.in. na zwiększenie udziału najstarszych grup ludności w ogólnej populacji – w 2023 r. grupa w wieku 80 lat i więcej liczyła ponad 1,6 mln osób (prawie 5% ludności Polski). W 2010 r. było to 1,3 mln osób, tj. ponad 3%, a w 2000 r. – 770 tys. – 2% populacji².

Na taki stan rzeczy składa się wiele czynników, m.in. odkładania na później przez młodych ludzi decyzji o założeniu rodziny – co zostało zapoczątkowane w latach 90. XX wieku, a następnie posiadania mniejszej liczby dzieci lub nawet decyzja o samotnym życiu. Ze względu na fakt, iż prowadzone dotychczas działania nie przyniosły oczekiwanych zmian, konieczne stało się wprowadzanie nowych rozwiązań, mających na celu zniesienie barier w podejmowaniu decyzji o posiadaniu dzieci.

W Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej prowadzone są intensywne prace nad wyznaczeniem kierunków działań, których realizacja powinna wpłynąć na wzrost dzietności. Należy jednak mieć na uwadze, że działania te obejmują różne sfery życia, a tym samym dotyczą wielu obszarów polityk i strategii prowadzonych przez inne resorty.

W bieżących analizach wykorzystywane są publikacje i dane GUS, Eurostatu, Rządowej Rady Ludnościowej, Kongresów Demograficznych oraz prognoz ludnościowych Organizacji Narodów Zjednoczonych. Na podstawie tych danych można jednoznacznie stwierdzić, że dotychczasowe działania w ramach szeroko pojętej polityki prorodzinnej nie przyniosły oczekiwanych zmian, co skutkuje koniecznością wprowadzania nowych rozwiązań.

Aktualnie MRPiPS prowadzi badania dotyczące postaw wobec rodzicielstwa, dzięki którym możliwe będzie określenie czynników wpływających na podjęcie decyzji o posiadaniu dzieci.

Wśród barier wskazywanych przez rodziców w posiadaniu potomstwa, Polacy wskazują również brak instytucji opieki dostępnej nie tylko terytorialnie, ale i finansowo, a także brak zaufania do jakości świadczonej opieki nad dziećmi w żłobkach i innych instytucjach opieki nad najmłodszymi dziećmi.

Z tego względu resort rodziny wprowadził szereg instrumentów wsparcia dla rodzin wychowujących dzieci - wśród nich wskazane wcześniej programy, które w zależności od sytuacji rodzinnej, zapewniają wsparcie finansowe, zachęcając rodziców do aktywności zawodowej.

Funkcję uzupełniającą programy społeczne takie jak: „Rodzina 800+”, „Dobry Start” czy „Aktywny Rodzic”, pełni ustawa PIT³. Zawarte w niej rozwiązania koncentrują się na wsparciu rodzin z dziećmi poprzez następujące instrumenty:

² Ibidem.

³ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 163), dalej: „ustawa PIT”; opracowanie przygotowane przez Ministerstwo Finansów.

- podatkową ulgę na dzieci, która umożliwia pod pewnymi warunkami odliczenie od podatku określonej w ustawie kwoty na każde wychowywane dziecko (kwota miesięcznej ulgi na pierwsze i drugie dziecko jest taka sama i wynosi po 92,67 zł, kwota ulgi na trzecie dziecko to 166,67 zł, a na czwarte i każde kolejne dziecko po 225 zł)⁴,
- dodatkowy zwrot dla rodzin o niższych dochodach, których dochody (i w konsekwencji niski podatek) nie pozwalają na skorzystanie w całości z ulgi na dzieci. Ustawa PIT przewiduje uzyskanie zwrotu niewykorzystanej części ulgi na dzieci, w „brakującej wysokości”, która nie przekracza sumy składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne opłaconych przez podatnika⁵,
- ulgę dla rodzin 4+, z której mogą korzystać podatnicy wychowujący co najmniej 4 dzieci, a polegającą na zwolnieniu z podatku dochodowego przychodów uzyskiwanych przez rodziców do określonego limitu rocznego (85 528 zł), co znacząco zwiększa ich dochód do dyspozycji i stanowi istotne wsparcie finansowe⁶,
- zwolnienie z podatku dochodowego wspomnianych na wstępie świadczeń uzyskiwanych w ramach programów „Rodzina 800+”, „Dobry Start” czy „Aktywny Rodzic”, dzięki któremu całość świadczenia trafia bezpośrednio do rodzin, zwiększając ich dochód do dyspozycji i wspierając w pokrywaniu kosztów związanych z wychowywaniem dzieci⁷.

Wskazane instrumenty powodują znaczne skutki budżetowe. Należy zaznaczyć, że odliczenia od podatku ulgi na dzieci w rozliczeniu:

- za 2022 r. dokonało 2,7 miliona podatników w kwocie 3,9 mld zł. Dodatkowy zwrot z tytułu ulgi na dzieci wykazało 2,4 miliona podatników otrzymując kwotę 3,1 mld zł,
- za 2023 r. dokonało 3 miliony podatników w kwocie 4,4 mld zł. Dodatkowy zwrot z tytułu ulgi na dzieci wykazało 2,2 miliona podatników, otrzymując kwotę 2,8 mld zł.

Z kolei z ulgi dla rodzin 4+ dokonując rozliczenia:

- za 2022 r. skorzystało 67 tysięcy podatników, w tym 21 tysięcy podatników wykazało przychody zwolnione w kwocie limitu, tj. „równe” 85 528 zł,
- za 2023 r. skorzystało 72 tysiące podatników, w tym 27 tysięcy podatników wykazało przychody zwolnione w kwocie limitu, tj. „równe” 85 528 zł.

Stosowanie zwolnień podatkowych również zmniejsza wpływy budżetowe z podatku PIT. Dane dotyczące zwolnień podatkowych nie są jednak znane, bowiem dochody zwolnione z opodatkowania nie są wykazywane w rocznych zeznaniach podatkowych.

Ustawa PIT przewiduje również możliwość łącznego opodatkowania małżonków i preferencyjny sposób opodatkowania osób samotnie wychowujących dzieci. W pierwszym przypadku podatek określa się na imię obojga małżonków, w podwójnej wysokości podatku obliczonego od połowy ich łącznych dochodów (art. 6 ust. 2 ustawy PIT). Rozwiązanie to dotyczy również owdowiałych małżonków (art. 6a ustawy PIT). Natomiast preferencja przewidziana dla osób samotnie wychowujących dzieci polega na obliczeniu podatku w podwójnej wysokości jedynie od połowy dochodów osoby samotnie wychowującej dzieci (art. 6 ust. 4 ustawy PIT).

Dzięki preferencjom podatkowym i innym przewidzianym w ustawie PIT (np. uldze rehabilitacyjnej, czy termomodernizacyjnej), stawki podatku w skali podatkowej (12% i 32%) różnią się od tzw. stawek efektywnych, które pokazują, ile podatku faktycznie płacimy.

⁴ Art. 27f ustawy PIT

⁵ Art. 27f ust. 8 ustawy PIT.

⁶ Art. 21 ust. 1 pkt 153 ustawy PIT.

⁷ Art. 21 ust. 1 pkt 8, pkt 8f i pkt 24 ustawy PIT.

Stawki efektywne są znacznie niższe. Z danych statystycznych z rozliczenia podatku PIT za 2023 r. wynika, że dla osób z dochodami do 120 tys. zł stawka efektywna wynosi 4,54%, a dla osób z dochodami powyżej 120 tys. zł wynosi 15,97%.

Ustawa PIT zawiera preferencje, które pozwalają rodzinom na znaczne obniżenie podatku należnego, jak i na całkowite zwolnienie z podatku. Z danych statycznych wynika, że podatnicy chętnie korzystają ze wskazanych rozwiązań. Obecne uwarunkowania geopolityczne nie pozwalają na wprowadzanie rozwiązań skutkujących zmniejszeniem wpływów podatkowych, w tym z podatku PIT.

Odnosnie do dostępu do mieszkań należy podkreślić, że obecnie prowadzona polityka mieszkaniowa obejmuje różnorodne instrumenty oferujące pomoc rodzinom borykającym się z brakiem mieszkania lub odpowiednich środków na samodzielne zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych. Państwo angażuje się w pomoc mieszkaniową m.in. wspierając budowę mieszkań komunalnych (budownictwo gminne) i czynszowych (społeczne inicjatywy mieszkaniowe/towarzystwa budownictwa społecznego) w ramach realizacji⁸:

- programu wsparcia budownictwa socjalnego i komunalnego (BSK), który obejmuje bezzwrotne finansowe wsparcie z budżetu państwa rozwoju budownictwa zaspokajającego potrzeby mieszkaniowe osób o niższych dochodach oraz budownictwa wspomaganego. Program BSK ma na celu w szczególności wsparcie gmin w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych członków lokalnej wspólnoty, zwłaszcza osób w najtrudniejszej sytuacji życiowej. Program jest realizowany na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu niektórych przedsięwzięć mieszkaniowych⁹. Sfinansowaniu podlega utworzenie lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy, mieszkań wspomaganych i treningowych, lokali mieszkalnych na wynajem o ograniczonym czynszu, noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń. Mogą one zostać utworzone na skutek budowy nowego budynku, remontu lub przebudowy budynku niemieszkalnego lub mieszkalnego, albo jego części, zmiany sposobu użytkowania budynku lub jego części czy też zakupu lokalu. Dofinansowanie wynosi do 80% kwalifikowanych kosztów przedsięwzięcia. W ramach tego programu gminy mogą również uzyskać wsparcie na remont gminnych pustostanów. Program finansowany jest ze środków Funduszu Dopląt, a jego operatorem jest Bank Gospodarstwa Krajowego;
- programu popierania budownictwa mieszkaniowego (SBC), który obejmuje preferencyjne finansowanie zwrotne budowy mieszkań na wynajem o limitowanym czynszu. Program SBC ma na celu zwiększenie liczby mieszkań o limitowanym czynszu dla osób o dochodach uniemożliwiających ubieganie się o lokal komunalny, a zarazem zbyt niskich, by samodzielnie zaspokoić potrzeby mieszkaniowe na rynku prywatnym. Program jest realizowany na podstawie ustawy z dnia 26 października 1995 r. o społecznych formach rozwoju mieszkalnictwa¹⁰. Preferencyjny kredyt (do 80% kosztów przedsięwzięcia) jest udzielany społecznym inicjatywom mieszkaniowym (SIM), towarzystwom budownictwa społecznego (TBS), spółkom gminnym oraz spółdzielniom mieszkaniowym na budowę lokali mieszkalnych na wynajem z limitowaną ustawowo stawką czynszu (maksymalnie 5% wartości odtworzeniowej) lub na budowę lokali mieszkalnych, do których ustanowione zostanie spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego. Program realizowany jest przez Bank Gospodarstwa Krajowego z jego środków, z dopłatą do preferencyjnego oprocentowania ze środków Funduszu Dopląt. W ramach realizacji jednej inwestycji mieszkaniowej można łączyć preferencyjny kredyt

⁸ Opracowanie przygotowane przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii.

⁹ (Dz.U. z 2024 r. poz. 304).

¹⁰ (Dz.U. z 2024 r. poz. 527).

z programu SBC ze środkami uzyskanymi przez gminę na mieszkania na wynajem w ramach programu BSK.

Przeprowadzone w Polsce badania wśród młodych dorosłych¹¹ pokazały, że praca i mieszkanie we własnym, a nie wynajmowanym mieszkaniu jest kluczowe dla decyzji dotyczącej posiadania pierwszego dziecka. Badania międzynarodowe pokazały, że właściciele mieszkań mają zwykle więcej dzieci niż lokatorzy, a decyzja o założeniu rodziny jest niejednokrotnie skorelowana ze zmianą statusu z lokatora na właściciela¹². Znaczące wydatki w gospodarstwie domowym (np. spłata kredytów) mogą negatywnie wpływać na decyzje o założeniu rodziny i posiadaniu dzieci¹³.

Potrzeby mieszkaniowe ludności w Polsce, na tle krajów Europejskich, są zaspokojone w niezadowalającym stopniu. Wskaźnik przeludnienia mieszkań dla gospodarstw domowych wyniósł w 2020 roku 20%, przy średniej dla UE 10,4%. Dla porównania ten sam wskaźnik dla Węgier – 5%, dla Czech 9,5%, dla Niemiec 12,9%. Tylko Łotwa i Serbia miały wyższe wskaźniki¹⁴.

Obecnie w Ministerstwie Rozwoju i Technologii trwają prace legislacyjne¹⁵ mające przyczynić się do poprawy dostępności mieszkań w Polsce. Projekt ustawy o zmianie ustawy o społecznych formach rozwoju mieszkalnictwa oraz niektórych innych ustaw (nr w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów: UA7) 27 lutego br. przyjął Stały Komitet Rady Ministrów¹⁶. Zmiany przepisów zaproponowane w projekcie ustawy mają na celu systemowe wsparcie osób oraz rodzin niebędących w stanie samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb mieszkaniowych ze względu na osiągnięte dochody. Projektowane zmiany dotyczą przede wszystkim instrumentów wsparcia samorządów i inwestorów w ramach programu BSK i SBC. Projekt przewiduje wydłużenie o 1 rok aktualnie obowiązującego programu SBC, który według obowiązujących regulacji kończy się w 2025 r. z jednoczesnym zwiększeniem budżetu programu SBC.

W zakresie programu BSK celem projektu jest przede wszystkim zwiększenie limitów wydatków - tak, aby odzwierciedlały zgłaszane przez samorzady zapotrzebowanie, co oznacza zwiększenie w 2025 r. limitu z 1 000 mln zł do 4 943,3 mln zł, a w latach 2026-2030 zaplanowanie wydatków w łącznej wysokości 39 454,5 mln zł. Dodatkowe środki budżetu państwa w łącznej kwocie 44 mld zł do 2030 r. będą wykorzystywane na realizację m.in. zwiększenia skali inwestycji finansowanych w ramach programu BSK, w tym remontów gminnych pustostanów, odpowiadającej zgłaszanemu przez samorzady zapotrzebowaniu na bezzwrotne granty jak również zwiększenia skali programu SBC w roku 2025 i kontynuacja w 2026 r., w wyniku czego jest konieczne zagwarantowanie zwiększonych środków na dopłatę dla BGK do preferencyjnego oprocentowania kredytów udzielanych przez ten bank.

Nowym elementem programu mieszkaniowego będzie program wsparcia zakupu mieszkań lub domów na własność – „Pierwsze klucze”. Nadal wiele osób zainteresowanych jest

¹¹ Mynarska, M., Styrz, M. (2014). Preferencje i ograniczenia. Czynniki determinujące intencje posiadania pierwszego i drugiego dziecka [w:] A. Matysiak (red.). *Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce. Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar, s. 54-76; Matysiak, A. (2011). Posiadanie własnego mieszkania a rodzicielstwo w Polsce. *Studia Demograficzne* 1(159), s. 37-55.

¹² Krishnan, V. (1988). Homeownership: its impact on fertility. Research Discussion Paper, 51, The University of Alberta, Department of Sociology, Edmonton. Mulder, C.H. (2006). Home-ownership and family formation. *Journal of Housing and the Built Environment*, 21, 281-298.

¹³ Lauster, N.T. (2006). A room of one's own or room enough for two? Access to housing and new household formation in Sweden, 1968-1992. *Population Research and Policy Review*, 25, 329-351. Flynn, L. (2017). Delayed and depressed: from expensive housing to smaller families. *International Journal of Housing Policy*, 17(3), 374-395. Mulder, C.H. (2006). Home-ownership and family formation. *Journal of Housing and the Built Environment*, 21, 281-298.

¹⁴ Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/TESSI175>

¹⁵ Opracowanie przygotowane przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii.

¹⁶ Przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 18 marca 2025 r.

kupnem swojego pierwszego domu lub mieszkania na własność, ale ze względu na wysokie stopy procentowe kredytów hipotecznych, ich możliwości w tym zakresie są bardzo ograniczone. Aby zapewnić wsparcie takim gospodarstwom domowym nowy program ma być dostępny wyłącznie dla osób, które nie miały i nie posiadają własnego mieszkania bądź domu. Wielkość dochodów będzie także istotnym kryterium skorzystania z tego instrumentu.

Program wsparcia w nabyciu prawa własności lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego pn. „Pierwsze klucze” będzie dostępny wyłącznie dla osób, które nie posiadają i nie posiadały w przeszłości własnego mieszkania bądź domu, a przy tym spełniają wskazane ustawą kryteria dochodowe. Założenia programu wykluczają kupno nieruchomości na rynku pierwotnym. Kupowany lokal lub dom winien być oddany do użytku co najmniej 5 lat wcześniej, i znajdować się w posiadaniu dotychczasowego właściciela od co najmniej 3 lat. Warunki te mają uniemożliwić zakup domu i lokalu od deweloperów lub tzw. flipperów. W przypadku domów jednorodzinnych program może również posłużyć do wsparcia finansowania jego budowy. Możliwość zakupu nieruchomości z rynku pierwotnego dotyczyć będzie wyłącznie mieszkań budowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe oraz społeczne inicjatywy mieszkaniowe (SIM-y i TBS-y). Zakłada się wprowadzenie limitu ceny metra kwadratowego (do 10 tys. zł, a w przypadku Warszawy, Gdańska, Krakowa, Poznania i Wrocławia do 11 tys. zł). Przewidziano jednak możliwość samodzielnego wyznaczania limitu cenowego przez gminy.

Szczegóły programu zostaną przedstawione i ogłoszone na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju i Technologii po zakończeniu prac nad projektem ustawy, aby każdy zainteresowany mógł zapoznać się z brzmieniem przepisów tego aktu i wziąć udział w konsultacjach publicznych.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Aleksandra Gajewska

Sekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/